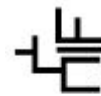

tlhIngngutlh

Tavupohjainen kirjoitusjärjestelmä

klingtonille

Kaneli Kalliokoski

TlhIngngutlh on tavupohjainen kirjoitusjärjestelmä klingtonille. Sen lukusuunta on ylhäältä alas, vasemmalta oikealle. Nimi tlhIngngutlh tulee klingtonin sanoista tlhIngan ja ngutlh, jotka tarkoittavat klingtonia ja kirjainta.

TlhIngngutlhissa jokaisella äänteellä on oma merkkinsä, joita yhdistelemällä muodostetaan tavumerkkejä. Äännemerkit jaetaan kolmeen ryhmään: neutraaleihin, pystysuuntaisiin ja vaakasuuntaisiin. Merkin suunnat vaikuttavat siihen miten äännemerkit asetellaan tavuiksi.

	2
Äännemerkit	3
Vokaalit	3
Neutraalit vokaalit:	3
Vaakasuuntaiset vokaalit:	3
Konsonantit	4
Neutraalit konsonantit:	4
Pystysuuntaiset konsonantit:	4
Vaakasuuntaiset konsonantit:	4
Tavumerkkien asettelu	5
Kahden äänteen tavut	5
Esimerkkejä	5
Kolmen äänteen tavut	5
Esimerkkejä	6
Neljän äännemerkin tavut	7
Esimerkkejä	7
Äännemerkkien hierarkia	7
Äännemerkkien tavujen sisäiset liitännät	8
Erikoistapauksia	9
w	9
n ja b	10
D	10
Suunnitteluprosessi	11
Lisää tihingngutlhia	12
Kiitokset ja yhteystiedot	12

Äännemerkit

Vokaalit

Thingngutlhissa on kahdenlaisia vokaaleja: neutraaleja ja vaakasuuntaisia.

Neutraalit vokaalit:

a	e	o
ɛ	ɛ̄	ɔ̄

Vaakasuuntaiset vokaalit:

ɪ	u
ɪ̄	ū

Konsonantit

Konsonantteja on kolmenlaisia: neutraaleja, pysty- ja vaakasuuntaisia. Glottaali ' on tliInguithin näkökulmasta konsonantti kuten klingonissa yleensäkin.

Neutraalit konsonantit:

D	S	j	t	w	p	ng
○	□	◻	◻	◻	◻	◻
l	r	Q	q	tlh	ch	'
└	└	└	└	└	└	└

Pystysuuntaiset konsonantit:

b	n	v	H	m
┆	┆	┆	┆	┆

Vaakasuuntaiset konsonantit:

gh	y
┆	┆

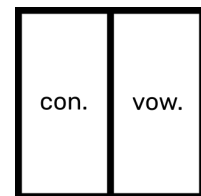
Tavumerkkien asettelu

Äänneimerkeillä on omansalainen hierarkia siitä, miten ne asetellaan tavumerkkeihin. Nyrkkisääntönä voi pitää sitä, että vaakasuuntaisilla konsonanteilla on kaikkein vahvin vaikutus asetteluun, seuraavaksi eniten vaikuttavat pystysuuntaiset konsonantit ja sitten vaakasuuntaiset vokaalit. Neutraalit merkit ovat mukautuvaisimpia eivätkä juurikaan vaikuta tavumerkkien asetteluun.

Äänneimerkkien asettelu tavumerkeiksi tapahtuu seuraavien sääntöjen mukaisesti.

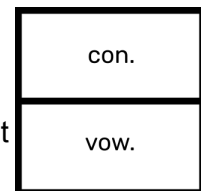
Kahden äänteen tavut

Suurimmassa osassa kahden äänteen tavuista äänneimerkit asetellaan vierekkäin.

Kuitenkin jos tavussa on vaakasuuntainen konsonantti tai vaakasuuntainen vokaali neutraalin konsonantin kanssa, merkit asetellaan päällekkäin.

Huom. vaakasuuntaiset vokaalit pystysuuntaisten konsonanttien kanssa ovat vierekkäin.

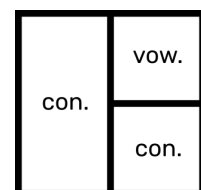

Esimerkkejä

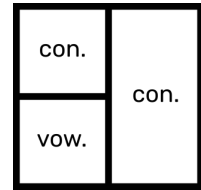
Da	bl	jl	gho	yu
oL	lL	lL	gho	yu

Kolmen äänteen tavut

Tavallisin asettelu kolmen äänteen tavuille on, että ensimmäinen konsonantti on yksin vasemmalla ja vokaali sekä toinen konsonantti ovat päällekkäin oikealla. Tätä asettelua käytetään tavuille joissa on pelkkiä neutraaleja konsonantteja kuten **Du**j, sekä tavuille joissa ensimmäinen konsonantti on pystysuuntainen ja toinen konsonantti on joko neutraali tai pystysuuntainen kuten **nIm**.

Tälle asettelulle on myös peilikuva, jota käytetään jos ensimmäinen konsonantti on neutraali ja toinen konsonantti on pystysuuntainen, kuten tavussa **DaH**.

Sen sijaan jos tavussa on vaakasuuntainen konsonantti, se saa aina itselleen vaakasuuntaisen tilan. Jos vaakasuuntaisia konsonanteja on kaksi, niistä ensimmäinen on etusijalla. Tämä tuottaa kolme mahdollista asettelua.

Ensimmäinen konsonantti on vaakasuuntainen. Toinen konsonantti voi olla mitä tahansa.	Toinen konsonantti on vaakasuuntainen, mutta ensimmäinen konsonantti ei ole vaakasuuntainen.	Harvinaiset tilanteet joissa kaikki tavun äännemerkit ovat vaakasuuntaisia.											
<table border="1"> <tr> <td colspan="2">con.</td> </tr> <tr> <td>vow.</td> <td>con.</td> </tr> </table>	con.		vow.	con.	<table border="1"> <tr> <td>con.</td> <td>vow.</td> </tr> <tr> <td colspan="2">con.</td> </tr> </table>	con.	vow.	con.		<table border="1"> <tr> <td>con.</td> </tr> <tr> <td>vow.</td> </tr> <tr> <td>con.</td> </tr> </table>	con.	vow.	con.
con.													
vow.	con.												
con.	vow.												
con.													
con.													
vow.													
con.													

Esimerkkejä

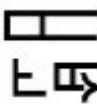

Duj	bIH	DaH	ghaH	ghogh	bogh	ghugh
⊙ ₁	⊙ ₁ ₂	⊙ ₁	⊙ ₁ ₂	⊙ ₁ ₂	⊙ ₁ ₂	⊙ ₁ ₂

Neljän äännemerkin tavut

Klingonissa on muutamia neljän äänteen tavuja. Nämä tavut loppuvat aina **w'**, **y'** tai **rgh**. Neljän äänteen tavuissa kahta viimeistä äännettä merkitään yhdellä merkillä, joka on ligatuuri yksittäisistä äännemerkeistä. **y'** on vaakasuuntainen merkki, kun taas **w'** ja **rgh** ovat neutraaleja.

-w'	-y'	-rgh
		

Esimerkkejä

nargh	paw'	yay'	Hay'	ghuy'
				

Äännemerkkien hierarkia

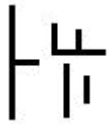
Nyt kun olemme tutustuneeti tavumerkkien asettelua koskeviin sääntöihin, voimme muodostaa äännemerkeille hierarkian, joka kertoo tavujen asettelun kannalta tärkeiden merkkien tärkeysjärjestyksen. Hierarkian yläpäästä löytyvät merkit, jotka aina ollessaan tavussa määrittävät tavumerkin asettelun (ja yleensä saavat eniten tilaa merkissä).

vaakasuuntainen ensimmäinen konsonantti
vaakasuuntainen toinen konsonantti
pystysuuntainen ensimmäinen konsonantti
pystysuuntainen toinen konsonantti
vaakasuuntainen vokaali

Äännemerkkien tavunsisäinen yhdistäminen

Äännemerkkejä aseteltaessa tavuihin, tietyt äännemerkit yhdistyvät toisiinsa. Tällä tavalla merkit saavat "luonnollisemman" ulkonäön.

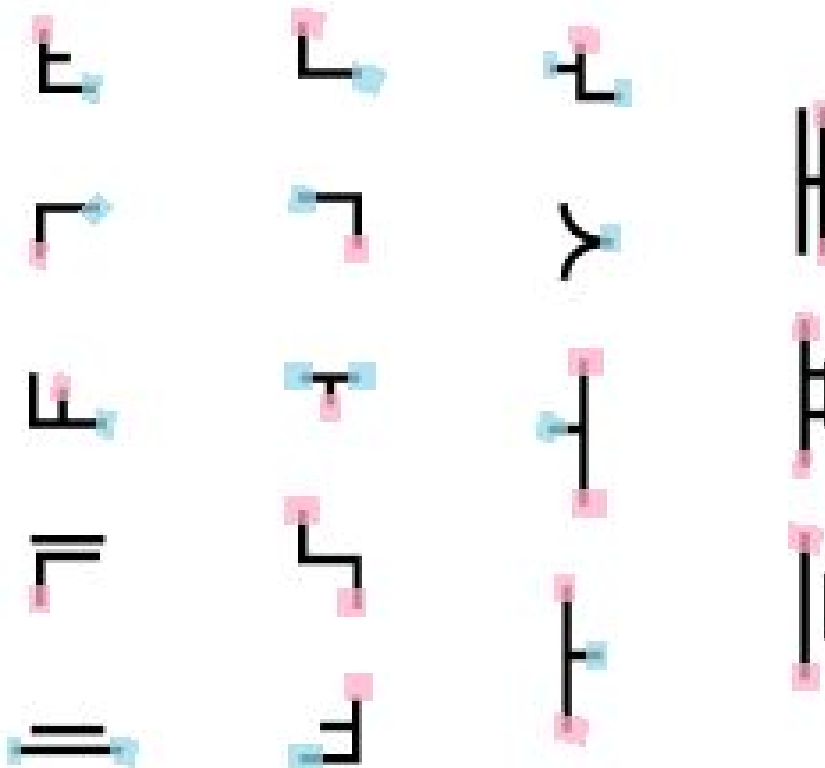
Esimerkiksi jos kirjoitamme tavun **nIm** pelkkien asettelusääntöjen mukaisesti, saamme seuraavanlaisen merkin:

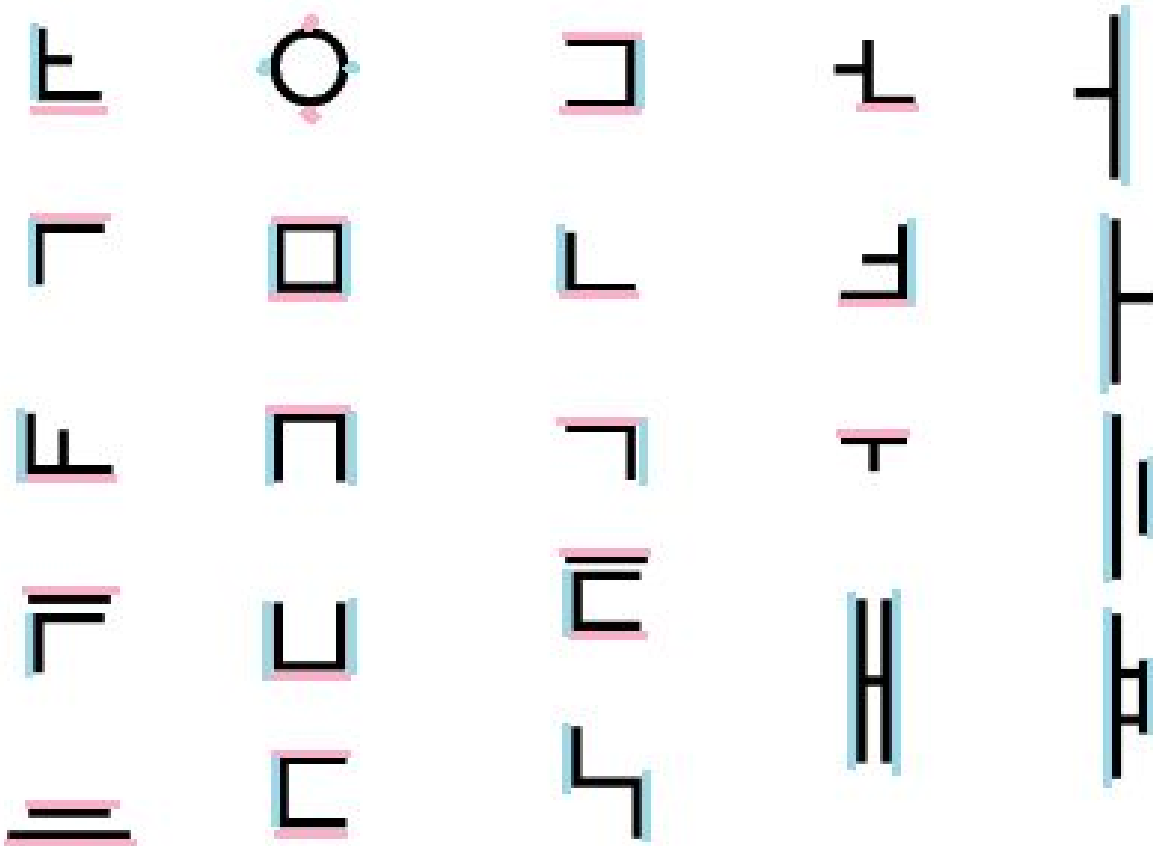
TiHngnguthissa **nIm** kirjoitetaan kuitenkin näin:

Tavujen sisällä äännemerkkejä ei yhdistellä satunnaisesti vaan osalla äännemerkeistä on liitoskohtia, joista merkki voidaan venyttämällä yhdistää kohtisuoraan vastassa olevaan toisen merkin pintaan. Merkkien liitoskohdat näkyvät alla. Vaaleanpunaiset kohdat yhdistyvät ylös tai alas, vaaleansiniset kohdat yhdistyvät vasemmalle tai oikealle.

Pinnat joihin merkit voivat yhdistyä näkyvät alla. Vaaleanpunaiseen voi yhdistyä ylhäältä tai alhaalta, sinisiin voi yhdistyä oikealta tai vasemmalta. Huom. D:ssä liittyvät pinnat ovat pikemminkin yksittäisiä pisteitä.

Erikoistapauksia

1. w

w voidaan yhdistää seuraavista liitoskohdista

mutta w:ssä liitoskohdat eivät veny. Liitos voidaan tehdä jos liittyttävänä on kaksi erillistä merkkiä kuten tavussa wIj

w voi yhdistyä myös vain yhdeeen merkkiin, mutta vain yhdestä liitoskohdastaan, kuten tavussa wI'

2. p

p:llä on yksi venymätön liitoskohta

Kuten **w**:nkin tapauksessa, p saa liittyä vain niin, että yksi merkki koskee sen liitoskohtaa. p:n alempaan vaakaviivaan ei saa koskea mitään.

3. n ja b

n:n ja b:n äännemerkkien vaakaviivat voivat tarvittaessa siirtyä hiukan ylös- tai alaspäin. Näin saadaan sulavampi liitos viereiseen merkkiin, kuten tavussa **nIm**

missä n:n vaakaviivaa on nostettu hiukan yhdistyäkseen I:hin luontevammin.

Tapauksissa joissa **n/b** voisi yhtä hyvin yhdistyä kahteen eri merkkiin, liitytään aina ensisijaisesti seuraavaan äännemerkkiin. Esimerkiksi tavussa **nIm** sekä **I:ssä**, että **m:ssä** on liittymiselle sopiva pinta, mutta **n** liittyy merkkiin **I**, koska se on **n**:stä seuraavana.

4. D

D:hen voi kiinnittyä vai suoraan ylhäältä, alhaalta tai sivuilta, mutta ei vinottain. Käytännössä **D**:n kiinnittymispinnat ovat neljä yksittäistä pistettä joihin tulee liittyä suorassa kulmassa.

Esimerkiksi tavussa **Daq**

q ei yhdisty **D**:hen, koska se on liian matalalla yhdistyäkseen **D**:hen suoraan oikealta. Sen sijaan tavussa **Dop**

p liittyy **D**:hen, p:n koska sen liitoskohta ylittää suoraan **D**:n kylkeen.

Suunnitteluprosessi

Idea tlhngnguthista tuli, kun juttelin ystäväni kanssa nykyisestä klingonin kirjoitusjärjestelmästä. Klingon on hyvin tavupainotteinen kieli ja siten tavupohjainen kirjoitusjärjestelmä sopii sille paljon yleisesti käytössä olevaa aakkostoa paremmin. Pidän henkilökohtaisesti myös hyvin paljon korean hangul-kirjoitusjärjestelmästä, sekä sen estetiikan että käytännöllisyyden vuoksi, ja olenkin ottanut hangulista paljon vaikutteita tlhngnguthiin.

Monet tlhngnguthin äänneimerkeistä muistuttavat visuaalisesti paljon hanguleita, mutta en suinkaan ole vain antanut jokaiselle klingonin äänteelle yhtä hangulin äänneimerkeistä (jos olisin tehnyt näin olisivat tavujen asettelusäännöt huomattavasti yksinkertaisempia). Sen sijaan tlhngnguthin äänneimerkit pohjautuvat löyhästi klingonin olemassa olevaan aakkostoon, mikä tekee niiden oppimisesta huomattavasti helpompaa niille, jotka jo aakkoston osaavat. Suunnitteluprosessi aakkostosta tlhngnguth-merkeiksi näkyy alla.

a	b	ch	D	e	gh	H	I	j	l	m	n	ng
o	p	q	Q	r	S	t	tlh	u	v	w	y	'

Lisää tlhIngngutlhia

Tällä hetkellä teemme nettisivua, jossa pääsee kokeilemaan tlhIngngutlhia osoitteessa <https://purppura.kaivos.org/kielet/klington/tlhingngutlh/>. Sivustolla kaikki tavunsisäiset äänne-merkkien yhdistämiset eivät vielä toimi, mutta kyseessä on muuten toimiva tapa kirjoittaa tlhIngngutlhia.

Käännän myös mangaa klingoniksi käyttäen tlhIngngutlhia, ja sitä löytyy osoitteesta <https://tlhinganholmanga.tumblr.com/>.

Kiitokset ja yhteystiedot

Suuret kiitokset likka Hauhiole, joka on auttanut minua tlhIngngutlhlin suunnitteluprosessissa ja toteuttanut nettisivut, jossa tlhIngngutlhia pääsee kokeilemaan.

Jos mieleen tulee jotain kysyttävää, minuun saa ehdottomasti olla yhteyksissä telegramin kautta @pupunu tai sähköpostilla hunajakettu@gmail.com!